

УДК 159.9

ПІВЕНЬ Вікторія Василівна,

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Льотна академія Національного авіаційного університету

ДОМОВНЕ МИСЛЕННЯ І САМОПОКЛАДАННЯ ЯК ВИХІДНІ МЕХАНІЗМИ ІНТЕГРАЦІЇ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗНАНЬ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ФАХІВЦІВ

У статті розглядаються механізми формування інтеграції міжпредметних знань на засаді домовного мислення і самопокладання, які є невід'ємною складовою для професійної підготовки майбутніх авіафахівців зокрема курсантів-пілотів. Автор аналізує погляди сучасних науковців і педагогів на це питання, що дає впевненість у здатності курсанта на цій основі визначити свій алгоритм професійного й особистісного саморозвитку.

Ключові слова: *домовне мислення, самопокладання, професійна підготовка, самовдосконалення, професійні й особистісні компетентності, внутрішня мова.*

Постановка проблеми. Одним з особистісних вимірів сили й дієвості особистості є її ставлення до себе як суб'єкта професійної діяльності. Формування професійної надійності майбутніх авіаційних фахівців є практичною необхідністю, однак досягнення цієї необхідності є можливим за умов наявності в особи потреби у постійному самовдосконаленні, сенсу самотворення й конструктивно-перетворювальної сили, яка здатна трансформувати психолого-педагогічні впливи для якнайповнішої актуалізації й реалізації індивідуальних потенційних можливостей в навчально-професійній діяльності, і на цій основі визначити свій алгоритм професійного й особистісного саморозвитку, реалізувати найважливіші духовні цінності в становленні власного професіоналізму. Необхідність створення умов для формування творчої особистості курсанта актуалізує проблему конструювання цілісної педагогічної моделі, яка носить не тільки предметно-направлений, але й суб'єктно-орієнтовний характер.

Обґрунтовуючи можливості різнонаправлених складових кінцевого позитивного результату навчальної діяльності курсантів, науковці [4; 8] наголошують на важливій ролі інтегративних зв'язків у такому процесі. Саме інтеграційний підхід в системі професійної підготовки дозволив усвідомити всю повноту і цілісність інтеграційних установок у професійній підготовці майбутніх авіаційних фахівців та довести їх гуманістичне спрямування на розвиток особистості курсанта із сформованими психолого-педагогічними компетенціями. Також відомо, що джерелом і рушійною силою професійної надійності льотної складу є особистісна готовність курсанта до навчально-професійної діяльності, коли всі професійні й особистісні компетентності творчо взаємодіють з метою досягнення запланованого кінцевого результату. При цьому створюються нові механізми інтеграції різних компонентів навчально-професійного і особистісного характеру в синергетичну цілісність – професійну надійність майбутніх авіаційних фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та експериментальні дослідження науковців містять переконливі дані про те, що саме інтеграційний підхід як методологічна основа наукового дослідження проблем професійної підготовки льотної складу дає підстави говорити про його особливе місце в системі формування професійної надійності курсантів-пілотів.

Сучасна інноваційна педагогіка дозволила зрозуміти й наочно побачити, як у культурі, в освіті, в гуманітарній науці зростає особистісна парадигма навчання, за допомогою якої молода людина має змогу зрозуміти себе через культуру, через уміння бачити, думати, відчувати. Чим сильніші ці відчуття, тим більше вони вкорінені в

невідомому та в передчутті справжнього. Тоді дійсність припиняє бути комфортним додатком до твого побуту, а починає існувати як велика і нескінченна подія, в якій знаходиш себе самотійним, зацікавленим, активним діячем [2]. Потреба в психолого-педагогічній компетентності майбутніх авіаційних фахівців та можливість її формування в навчальній діяльності виникають лише на досить значному рівні розвитку самотійності мислення особистості. Саме самотійність мислення особистості дозволяє їй розуміти себе, спілкуючись з «усім світом» [2]. Щоб досягти цього рівня мислення курсанту необхідно трансформувати звичайне, конвенційне (немовби за угодою), шаблонне мислення. Першим кроком на цьому шляху є усвідомлення курсантом потреби щось самотійно поцінувати, визначити. У цьому зв'язку Людвіг Вітгенштайн підкреслював, що наші потреби в поцінуванні й визначенні відпускають на волю «ручайкову логіку», яка виводить нас до абсолютно інших країв, несподіваних та індивідуальних висновків. В. Курінський наголошує, що кожна людина має сферу власної логіки. Зокрема, «Силогізми, яких ти вживаєш, працюючи з певним матеріалом, не можуть постати в когось іншого, бо такого матеріалу – власне твого – більше не існує, він неповторний. «Ручайкова логіка» неповторна і не може цілковито збігатися у кількох людей. Найкращий спосіб дати свободу природньому мисленню особистості – позитивна творчість» [2, с. 232].

Мета статті. Мета полягає в обґрунтуванні формування домовного мислення і самопокладання як базисних механізмів інтеграції мСЖпредметних знань професійній підготовці майбутніх авіаційних фахівців.

Виклад основного матеріалу. Завдяки самотійному мисленню особа вчиться мислити й переживати глибинно, актуалізується потреба до перекладу свого відчуття – у знакову систему, в мову, слова, щоби пережити його повніше. Щоб бути вповні людиною, маєш задовольнити цю потребу у висловлюванні, в перекладі на знаки. В свою чергу знаки, які формують простір мови, бувають зовнішні (словесні) та внутрішні – дейксиси. Внутрішні, інтернальні дейксиси – це є домовний знак, мислинневий жест, які згодом стають не тільки словесними, але й іншими семантичними одиницями. Саме вони, на думку фахівців, є джерелом творчості, але спочатку дейксиси являються будівельним матеріалом нашої внутрішньої мови, є внутрішньою пантомімою, жестами, і які, безумовно, пов'язані надалі зі словами – коли з'являється потреба висловлення. Цим можна пояснити ефективність самотійності мислення, зокрема словесного мислення, зорієнтувавшись перед тим за допомогою внутрішньої мови, що у тобі скоїлося. Там, у внутрішньому просторі, особа надзвичайно точна, її відчуття точно знає, що ж сталося в тому внутрішньому світі. Міра розуміння своїх внутрішніх дейксисів залежить від індивідуального культурного досвіду [2].

Далі В. Курінський зазначає, що дословесне мислення складають переважно дуже великі знаки-стани, або протознаки, більш адекватні переживанню, ніж словесне мислення. Адекватність внутрішнього протознака переживанню, яке народилося в тобі після зустрічі з подією, зберігається, допоки ти «бережеш» це відчуття в нерозкапсульованому вигляді, бережеш від оформлення в слова. Звідси береться цілісна думка і енергійність [2, с. 216-218]. Так народжується образ, який органічно й екологічно вливається у внутрішній простір особистості. З самого початку цей образ представляє собою не просто деякий набір елементарних відчуттів але й сукупну інформацію, які нерозривно поєднані між собою. Саме їх єдність створює головну характеристику образу – цілісність, а також надає йому ряд системних якостей, серед яких самопокладання займає центральне місце у структурі суб'єктної активності.

Самопокладання – це не тільки актуалізація але й втілення людиною власних потенційних можливостей. Суб'єкт самопокладання відчуває саму можливість об'єктивувати свої можливості в контексті просторової динаміки особистісної спроможності [6, с. 371-373]. З точки зору інтегративного підходу самопокладання здійснюється в два етапи. Завдання першого етапу – із несвідомих глибин підняти на поверхню свідомості матеріал для

наступної інтеграції. Це завдання виконується способом «перемикання каналів» сприйняття матеріалу (А. Мінделл). В основі цього способу лежить перехід від словесно-логічного мислення до образного, тобто словесно-логічне мислення переходить на другий план і разом з образним мисленням, яке тут відіграє провідну роль, активно беруть участь у переробці інформації та створенні «об'ємності» її усвідомлення. На думку О. Лаврової [1] ця об'ємність мислення забезпечує взаємопроникливість, узгодженість і об'єднання різної інформації в цілісні утворення. Завдання другого етапу – повернення до словесно-логічного мислення але вже на новому рівні переосмислення інтуїтивно-образного матеріалу, через інтеграцію правої й лівої півкуль головного мозку. Це фактично застосування знань про функціональну асиметрію мозку і пов'язаної з нею асиметрію свідомості. Складається своєрідна естафета активності правої і лівої півкулі: через мову (ліва півкуля) здійснюється управління підсвідомою правою півкулею і, таким чином формується певний, стійкий осередок позитивних переконань (домінанта на фізіологічному рівні або на психологічному – установка), які надалі створюють позитивний емоційний настрій і допомагають особі успішно засвоювати матеріал. В стані психологічного комфорту свідомість впливає на підсвідомість і створює доступ до підсвідомих ресурсів та вибудовує зв'язок між ними.

Висновки. Проникнення в сутність психологічних механізмів породження інтегративних знань дозволяє нам знайти джерела об'єднання різних за змістом міжпредметних знань в професійній підготовці майбутніх авіаційних фахівців. Визначаючи складну взаємодію міжпредметних знань у формуванні професійної надійності курсантів-пілотів, сучасна педагогіка і психологія переконливо доводить вирішальну роль у цьому процесі особистісного чинника, а саме – прагнення особи здійснитися в якості суб'єкта навчальної діяльності, в якості суб'єкта самотворення [3], в якості суб'єкта не адаптивної активності [1, с. 55], в якості суб'єкта цілепокладаючої діяльності [5, с. 65]. Власне, домовне мислення й самопокладання є тими вихідними механізмами зчіплювання в інтегративне ціле міжпредметних знань вищезазначених дисциплін, за якими формування психолого-педагогічної компетентності в майбутніх авіаційних фахівцях отримує логіку самоцінної активності курсанта в навчанні. Ця активність звільняється від тотальної нормативності програмного забезпечення навчальної діяльності та виступає як самодіяльність, як суб'єктно-розвивальний простір, що вбудований в професійно освітній мегапростір, де курсант творить себе самого. Він вчиться бути інтегратором власної самодіяльності, вчиться бути центром міжпредметної інтеграції. Водночас, ці ж механізми забезпечують підґрунтя для створення комплексної методики формування професійно надійності майбутніх авіаційних фахівців і логіки її реалізації в навчальній діяльності за принципом інактивзації (вплавлення), коли методичний арсенал навчальної діяльності отримує не стільки спосіб систематизації існуючих дидактичних прийомів і психологічних практик, скільки творчий стан професійного й особистісного саморозвитку, який розширює межі нормативного психолого-педагогічного знання і конструктивно налаштовує курсанта на створення власного алгоритму інактивзації самотворення в професійно освітній мегапростір.

Список використаних джерел

1. Кудрявцев В. Т. Выбор и надситуативность в творческом процессе: опыт логико-психологического анализа проблемы / В. Т. Кудрявцев // Психол. журнал. – Т.18 – 1997.– №1. – С. 16–30.
2. Курінський О. В. Українська постпсихологічна дидактика: лекції / О. В. Курінський. – К. : ЗАТ «Віпол», 2006. – 484 с.
3. Людина. Суб'єкт. Вчинок.: Філософсько-психологічні студії / за ред.. В. О. Татенка. – К. : Либідь, 2006. – 360 с.
4. Макаров Р. Н. Человеческий фактор. Авиационная психология и педагогика / Р. Н. Макаров. – М. : МНАПЧАК, 2002. – 490 с.
5. Новиков А. М. Методология образования / А. М. Новиков. – М.: Эгвес, 2002. – 320 с.

6. Петровский В. А. Человек над ситуацией / В. А. Петровский. – М. : Смысл, 2010. – 559 с.
7. Слободчиков В. И., Исаев Е. И. Основы психологической антропологии. Психология человека : Введение в психологию субъектности. учебное пособие для вузов / В. И. Слободчиков, Е. И. Исаев. – М. : Школа – Пресс, 1995.– 384 с.
8. Смирнова И. Л. Интегративные теоретические знания пилотов – залог безопасности полётов / И. Л. Смирнова. – Кировоград : КОД, 2008. – 183 с.

References

1. Kudriavtsev, V.T. (1997). Vibor y nadsytuatyvnost v tvorcheskom protsesse: opit lohyko-psykholohycheskoho analyza problem [*Choice and oversituation in the creative process*]. *Psykhol. Zhurnal*, №1, 16–30. [*in Russian*].
2. Kurinskiy, O.V. (2006). Ukrayinska postpsiholohichna didaktika: Lektsiyi [*Ukrainian postpsychological didactic*]. K.: ZAT "Vipol". [*in Ukrainian*].
3. Liudyna. Sub'iekt. Vchynok. (2006). [*Human. Subject. Action*]. Filosofsko-psykholohichni studii / Za red. V.O. Tatenka. K. Lybid. [*in Ukrainian*].
4. Makarov, R.N. (2002). Chelovecheskyi faktor. Avyatsyonnaia psykholohyia y pedahohyka [*Human Factor. Aviation Psychology and Pedagogy*]. MNAPChAKM. [*in Russian*].
5. Novykov, A.M. (2002). Metodolohyia obrazovanyia [*Methodology of Education*]. M.: Эшвес. [*in Russian*].
6. Petrovskiy, V.A. (2010). Chelovek nad sytuatsyei [*Human over the system*]. M.: Smisl. [*in Russian*].
7. Slobodchykov, V.Y., Ysaev, E.Y. (1995). Osnovi psykholohycheskoi antoropolohyy. Psykholohyia cheloveka: Vvedenye v psykholohyiu subjektnosty [*Basics of human anthropology. Human Psychology: Introduction into Psychology of subjunctive*]. Uchebnoe posobyie dlia vuzov. M. Shkola. Press. [*in Russian*].
8. Smyrnova, Y.L. (2008). Yntehratyvnie teoretycheskye znanya pylotov – zaloh bezopasnosti poliotov [*Integrative pilots theoretical knowledge is the sense of flight safety*]. Kyrovohrad, KOD. [*in Ukrainian*].

PIVEN Victoria, Ph.D. in Pedagogical Sciences, Assistant Professor, Flight Academy of National Aviation University, Assistant Professor of Foreign Languages Department.

PREVERBAL THINKING AND SELFDETERMINATION AS BASIC MECHANISMS OF KNOWLEDGE SUBJECTS INTEGRATION FOR THE PROFESSIONAL EDUCATION OF FUTURE AVIATION SPECIALISTS

Abstract. *The article deals with the mechanisms of knowledge subjects integration on the basics of preverbal thinking and person's self-determination, which are the main part of for aviation specialists professional education, as well as future pilots. It is based on a theoretical analysis of modern philosophical, psychological and educational research and it examines the conditions of professional and personal self-development of cadets at flight educational establishments. The main condition of this process is the ability of cadets to design their own professional and educational space. Educational space designed by themselves and their abilities makes procedural unity for professional and personal self-development designing. This professional-educational space serves as a manifestation of subjective abilities, their universal character, as space- expression of active manipulation of autodidactic self-knowledge to achieve a specific goal, as space-awareness of instrumental support their creative professional and personal self-development. Cadets capability to design is provided by "golden ratio" between the aspirations of the individual internal and external conditions of their implementation. This can be possible only if cadets have high level of subjectivity professional and psycho-pedagogical competence.*

Professionally-educational space of a cadet is considered an initial «point» in structural composition of professionally-educational space, that surrounds them. Integrity of professionally-educational space is a factor and a condition of cadet personality becoming as a subject of their activity. Cadet's moving outside own space, outside own "ME" and acceptance other people as subjects which have ability to develop themselves creatively assists the forming of qualitatively new meta-individual position of personality such as creative cooperation. Thus cadets share their experience of "self-control" with each other, and they assist realization experience of independent "action" as a unique way of own limit nature specification, possible methods of its overcoming and realize how to create his or her own (original) algorithm of self-overreaching. A through insight into psychological mechanisms of integrative knowledge development gives us the opportunity to identify the source of different subjects uniting in the process of aviation professional education.

Key words: *preverbal thinking, self-determination, professional education, self-development, professional and personal competence, inner speech.*

*Одержано редакцією: 18.01.2018 р.
Прийнято до публікації: 26.01.2018 р.*